

Zoektocht op Engelsmanplaat op 18 oktober 2009.

Tijdens de excursie van Verdrongen Geschiedenis naar de Engelsmanplaat op 18 oktober 2009 werden de oostelijke geulranden van het Pinkegat/Smeriggat onderzocht op sporen in de ondergrond en eventuele bodemvondsten die op vroegere bewoning duiden. De historische achtergrond hiervan is als volgt.

De Engelsmanplaat vult een deel van de ruimte tussen Ameland en Schiermonnikoog. De ondergrond waarop zij ligt wordt in het westen begrensd door het Pinkegat en aan de oostzijde door het Friese Zeegat, vroeger de Scholbalg. Terwijl de kern van Ameland de laatste 1000 jaar in grote lijnen op dezelfde plaats is blijven liggen, is Schiermonnikoog sinds de volle Middeleeuwen volkomen op drift geraakt. Dit eiland ligt thans ver ten oosten van de plaats waar het zich vermoedelijk in die tijd heeft bevonden. De westkop van Schiermonnikoog is sinds 1550 ten minste 2,5 kilometer naar het oosten verplaatst, maar was vermoedelijk al daarvoor in die richting opgeschoven.

De westkant van Schiermonnikoog lag omstreeks het jaar 1000 vermoedelijk ongeveer op de plaats waar zich nu de Engelsmanplaat bevindt. De Engelsmanplaat is in elk geval de laatste 500 jaar wat haar ligging betreft tamelijk stabiel gebleven. Zij werd slechts steeds opnieuw vanuit zee van zand voorzien, nadat de oude plaat lager was geworden omdat zij zand verloor aan de Waddenzee. Het is denkbaar dat deze relatieve stabiliteit verband houdt met de aanwezigheid van een dik pakket holocene klei in de ondergrond (-5 tot -10 m NAP). Dit wordt langzaam vanuit het westen door het Pinkegat geërodeerd, met name na 1800. Het Pinkegat verplaatste zich in oostelijke richting, waardoor aan de oostzijde van het 'oude' Ameland een 'staart' (De Hon) kon groeien.

Historisch gezien zijn er eveneens aanwijzingen dat Schiermonnikoog zich eens ter hoogte van de tegenwoordige Engelsmanplaat heeft bevonden. Recht tegenover de plaat ligt het terpdorp Wierum, waar de ligging van de voormalige tufstenen kerk (12^e eeuw?) tegen de huidige zeedijk duidt op een vroeger noordelijker verloop van de vastelandskust ter plaatse. De in de 14^e-15^e eeuw voorkomende oudere benaming 'Werneroo' voor Schiermonnikoog zou op een samenhang tussen Wierum en dit eiland kunnen duiden. De naam Werneroo berust mogelijk op een verschrijving/verlezing bij het kopiëren van de originele bronnen. Werneroo kan dan eigenlijk 'Wermeroo', d.w.z. *Werumer*-oog oftewel het eiland van Wierum zijn geweest, politiek zowel als kerkelijk. Een dergelijke naamsafleiding is niet ongewoon en wordt ook bij de Oost-Friese waddeneilanden aangetroffen. Wangeroo(e) ontleende kennelijk zijn naam aan het tegenover gelegen vasteland: Wangerland.

Helaas werden geen sporen van oude bewoning aangetroffen. Wel werden zes fundamenten van bakens of kapen aangetroffen. Het zijn de voorgangers van het huidige bakens en het vluchthuisje. Vanaf ongeveer 1700 tot aan de Eerste Wereldoorlog stonden er twee of drie bakens of kapen. Interessant was de standplaats van een oudere kaap, gebouwd van eiken balken, die rondom versterkt is met puin.

[tekst: Hidde Feenstra en Albert Oost]